

Rīgas skolu potenciāls iekļaujošai izglītībai

no 2019.gada skatupunkta

2022.gada 8.septembrī

Maija Kokare, Rīgas Angļu ģimnāzijas direktore

Meklējot atbildes:

- Kāda ir mūsu gatavība iekļaujošai izglītībai?
- Kā veicināt iekļaujošu kultūru, tiecoties uz izcilību?
- Kā būt profesionālim resursu ierobežotā ikdienā?
- Kādas ir vadītāja kā līdera iespējas, īstenojot iekļaujošas izglītības principus vispārējā izglītībā?

Konteksti sarunai par ceļu uz iekļaujošu izglītību

Situācijas
konteksts

Iekļaušanas
vajadzību
konteksts

Izmantoto datu
konteksts

Izglītības
iestādes
vadības
konteksts

Situācijas konteksts (kopumā)

- Normatīvā regulējuma specifika
- Iekļaujošās izglītības mērķgrupu (vajadzību) daudzveidība
- Resursu ierobežojumi
- Priekšstati par iekļaujošas izglītības īstenošanu

Priekšstati par iekļaujošas izglītības īstenošanu

- Skolu vidē (arī normatīvos) kultivēts priekšstats par to, ka skolēni ar mācīšanās grūtībām un speciālajām vajadzībām ir atbalsta personāla kompetence, neveicina pedagogu gatavību uzņemties atbildību par iekļaušanu, profesionāli pilnveidoties un sadarboties;

Objektīvi smagnējie mācīšanās traucējumu vai speciālo vajadzību diagnostikas procesi rezultējas rekomendācijās, kuras īstenotāji (pedagogi) bieži nespēj efektīvi piemērot pārslodzes un/vai nepietiekamu prasmju dēļ.

- Pedagogiem rodas pamatots priekšstats, ka galvenā problēma ir nepietiekama speciālistu pieejamība vai neefektīvs atbalsta personāla darbs;
- Atbalsta personālam rodas pamatots priekšstats, ka pedagogi norobežojas no risinājumiem.

Iekļaujošas izglītības īstenošanai būtiska ir **sadarbības veicināšana starp atbalsta personāla speciālistiem un pedagogiem**

Datu konteksts: aptaujas 2019.gadā (sadarbojoties LU, RD IKSD, Edurio)

Aptauju mērķis – iegūt kopainu un apzināt:

- 1) kā pedagogi izprot, kas ir iekļaujoša izglītība un kā viņi vērtē savu profesionalitāti darbam iekļaujošā klasē, kā arī identificēt nepieciešamo profesionālo pilnveidi;
- 2) kāda ir bērnu ar speciālajām vajadzībām iekļaušanās situācija vadītāju skatījumā un kas ir galvenie izaicinājumi?

Aptauju respondenti

Aptaujās piedalījušies:

- **1614 pedagogi** no **69** Rīgas skolām
- **58 vadības pārstāvji** no **55 izglītības iestādēm**, kurās mācās 37145 izglītojamie
- Pedagogu (respondentu) vidējais vecums 49.4 gadi, darba stāžs izglītībā 25,1 gadi

respondentu sadalījums pa klašu grupām (pedagogi)

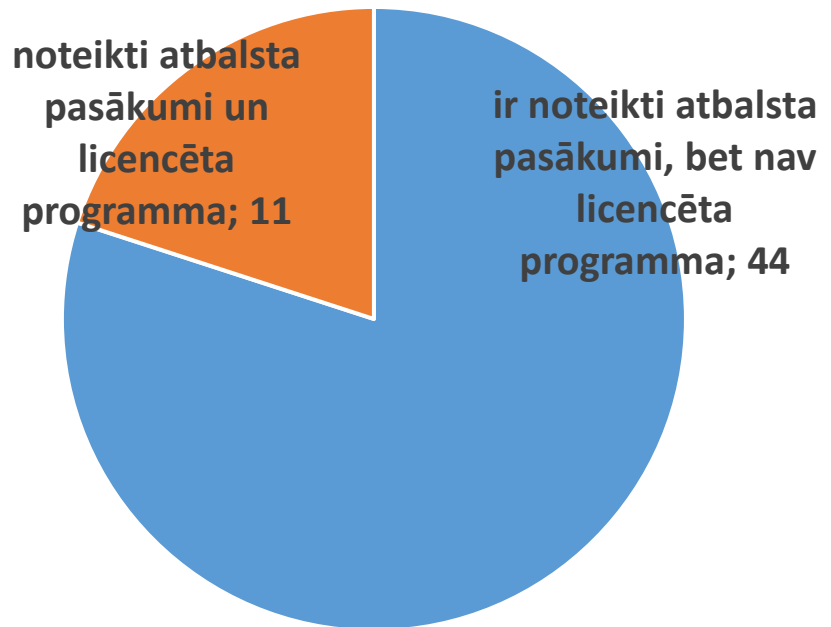
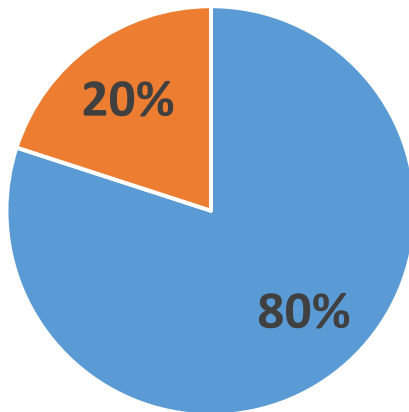
skolu tipi (vadība)

Atbalsta pasākumi un speciālās programmas

Izglītības iestādēs tiek īstenotas

- tikai vispārējās izglītības programmas
- vispārējās un speciālās izglītības programmas

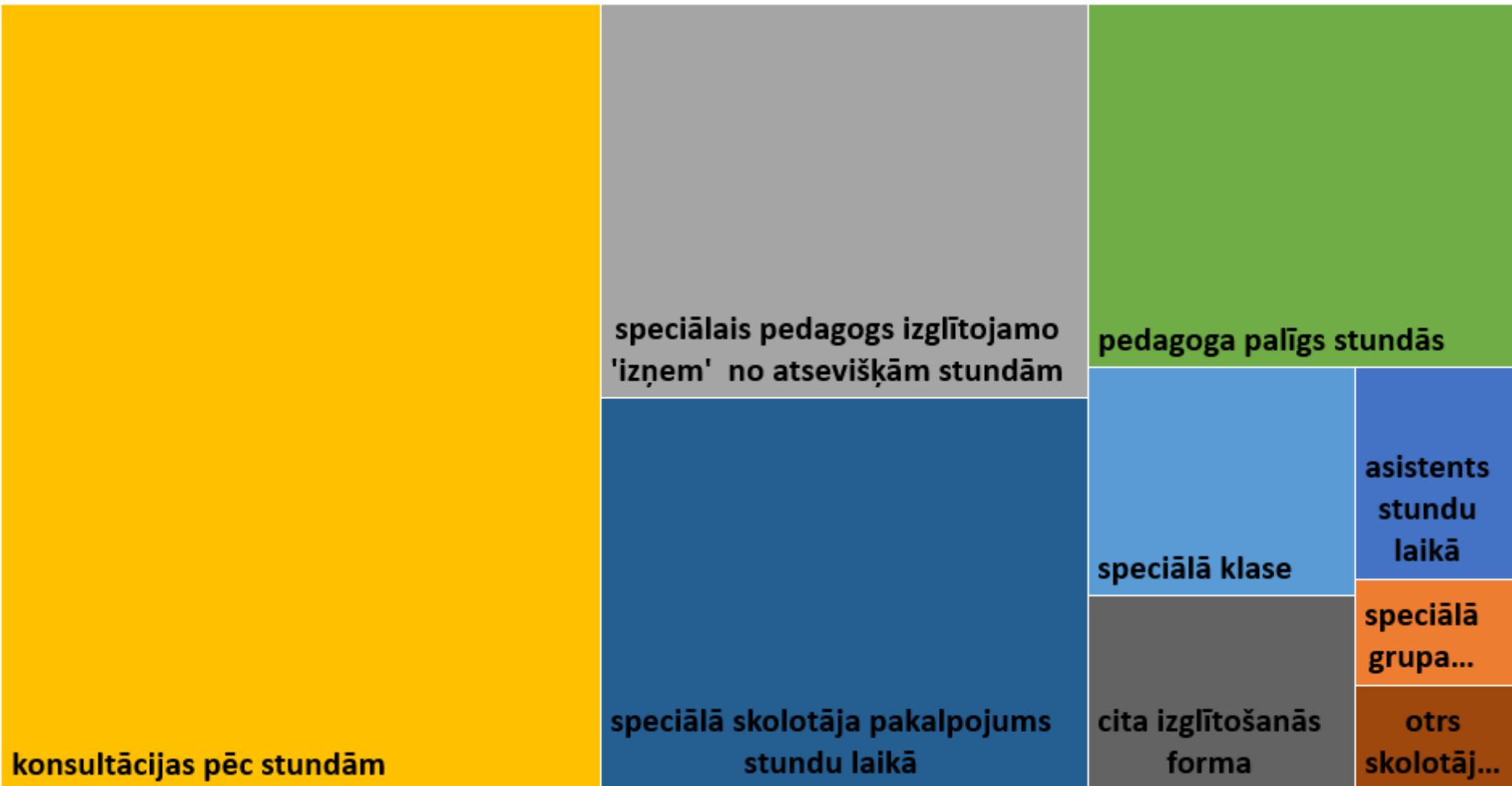
Papildu finansējuma koeficients (2,27) nodrošina atbalstu skolēniem speciālajās izglītības programmās, bet neveicina iekļaušanu (dod iespēju uz 10 skolēniem finansēt 1 papildu pedagoga slodzi)

Ilūzija par to, ka speciālās programmas licencēšana ir efektīvs risinājums

- iekļaušana ir efektīva, ja iekļaujamo īpatsvars klasē ir neliels;
- piesaistīt papildu pedagogu resursu iespējams tikai gadījumos, ja skolēnu skaits speciālajās izglītības programmās ir pietiekami liels;

Visticamāk, iekļaujošas izglītības veicināšanai **nepieciešami citi finansējuma mehānismi, kas saistāmi tieši ar iekļaušanas indikatoriem** nevis skolēnu skaitu speciālajās izglītības programmās (bet to piemērošanā ir liels risks nonākt formalitāšu slazdos).

Atbalsta pasākumu veidi, kas tiek piemēroti izglītojamiem ar speciālajām vajadzībām

Piemērotākie ārpusklases atbalsta pasākumi skolēniem ar speciālajām vajadzībām vispārējās izglītības klasē

Pedagogu viedoklis

papildu darbs pēc stundām
ar speciālo skolotāju

atsevišķu
pamatpriekšmetu apguve
ārpus klases individuāli ar
speciālo skolotāju

atsevišķas stundas
un tēmas nelielās
grupās pie speciālā
skolotāja

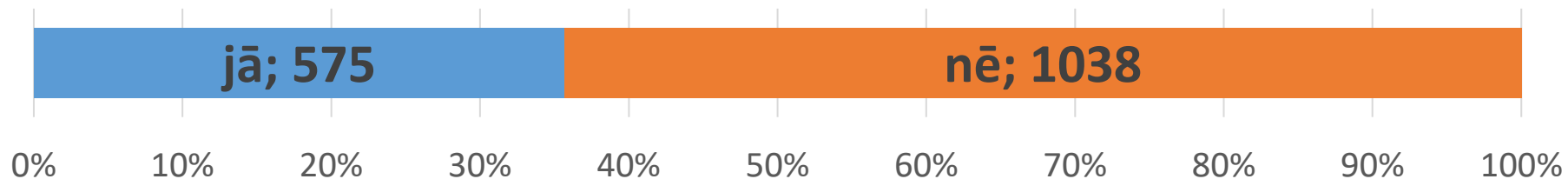
papildu
konsultācij...
pēc
stundām pie
priekšmeta
skolotāja

viss

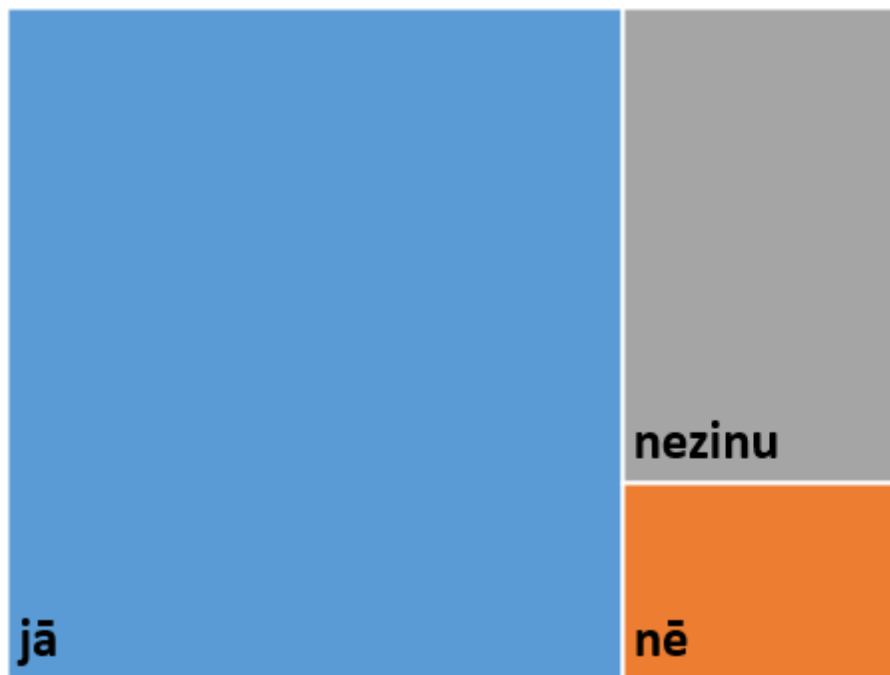
cits

Vadības viedoklis

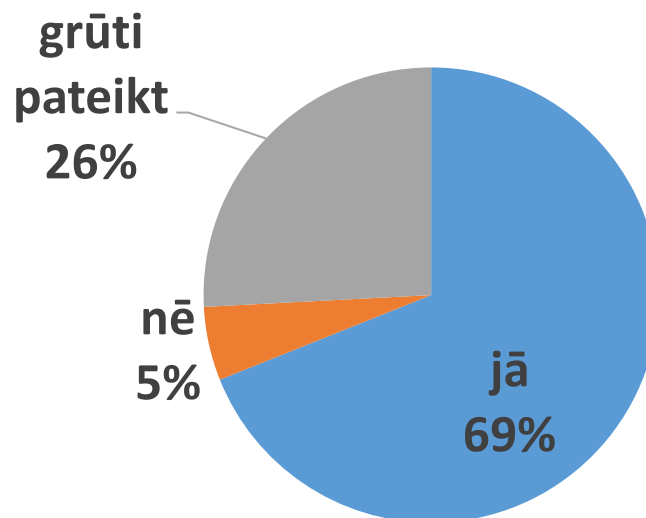
Pedagogu pieredze klasē strādāt kopā ar citu pieaugušo

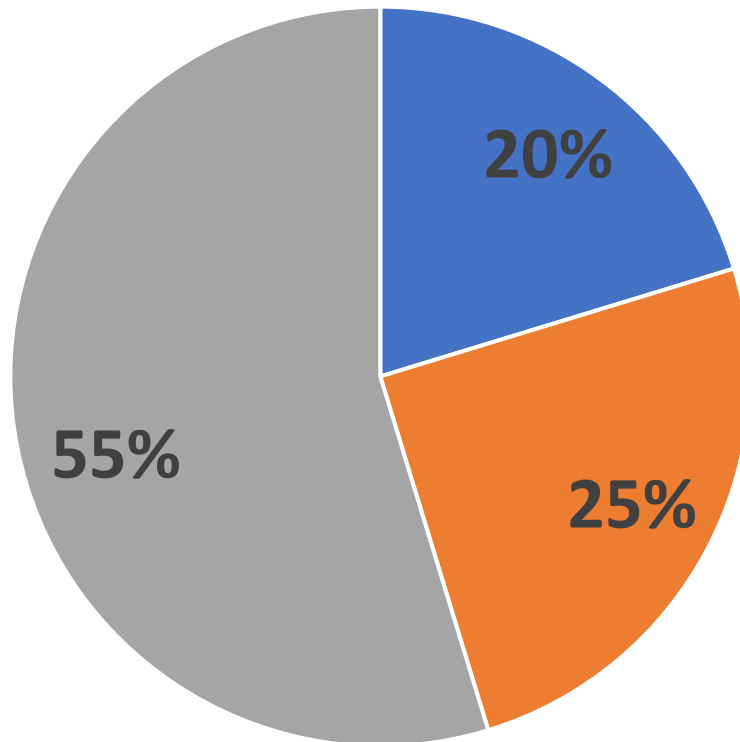
Gatavība klasē strādāt kopā ar citu pedagogu/asistentu

Vai pieredzi strādāt klasē kopā ar citu pedagogu vērtējat pozitīvi?

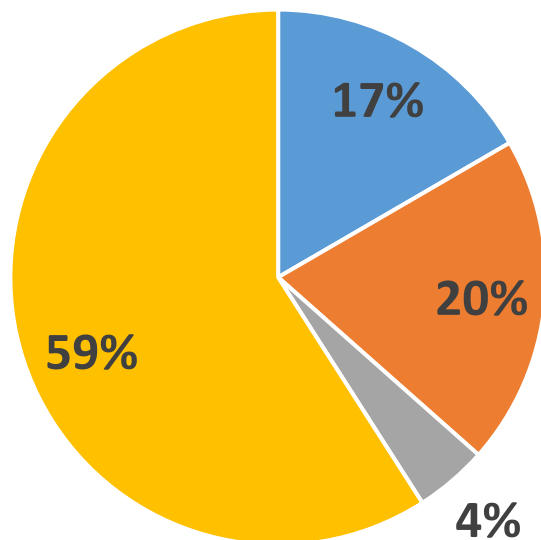

Pedagogu izglītība pamatstudijās attiecībā uz iekļaujošo izglītību

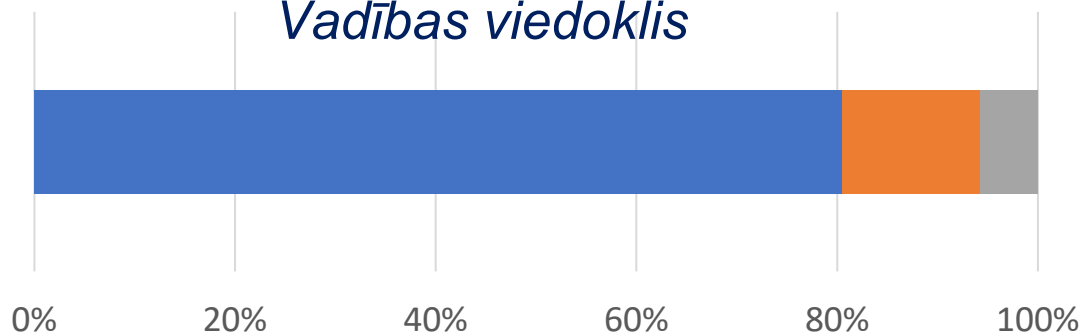
- pamatstudijās iegūta speciālās izglītības pedagoga kvalifikācija
- pamatstudijās apgūti kursi iekļaujošajā un/vai speciālajā izglītībā
- speciālās/iekļaujošās izglītības joma nav apgūta studijās

Pedagogu formālā izglītība un profesionālā pilnveide attiecībā uz iekļaujošo izglītību

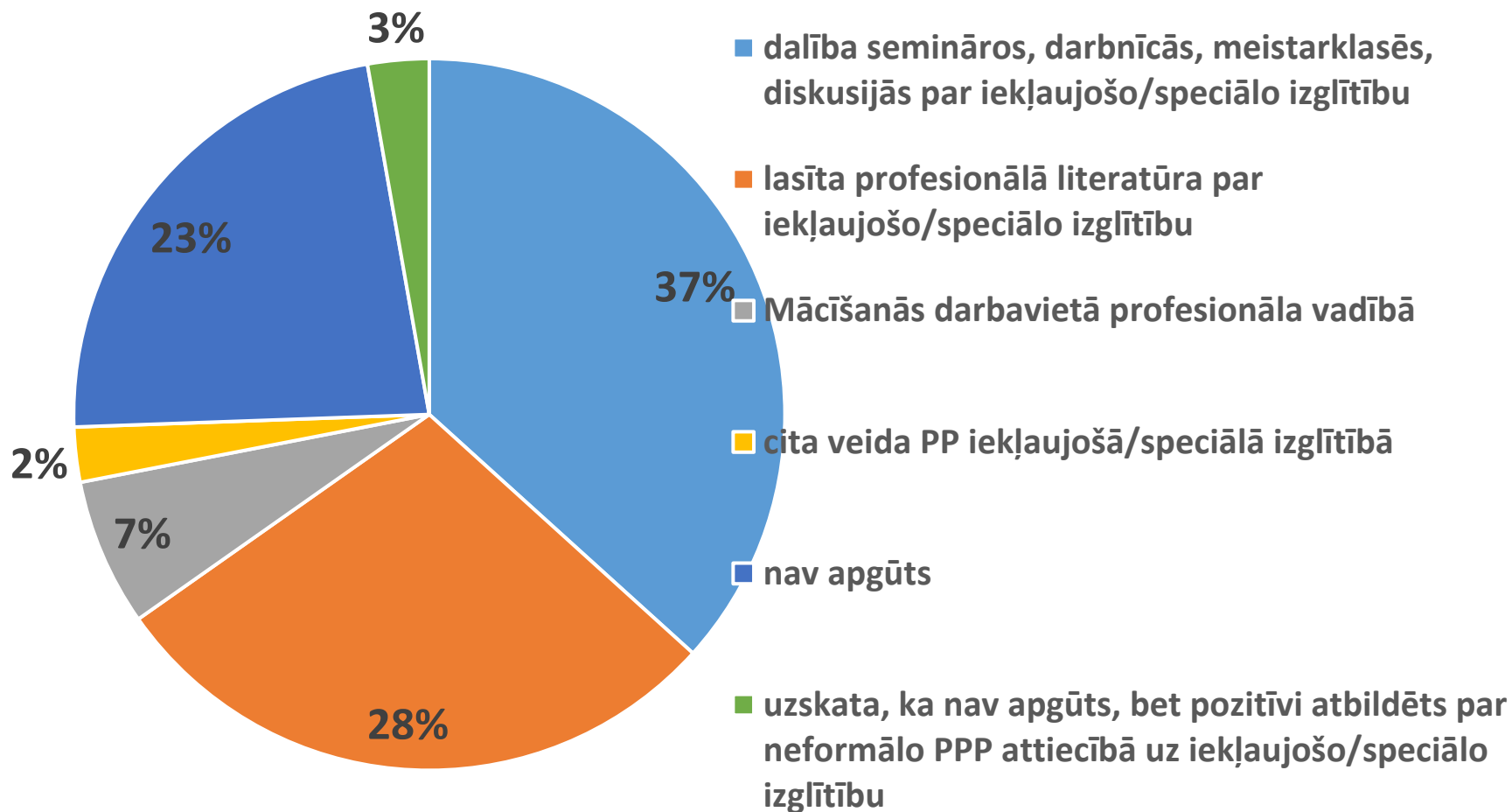
- iegūta speciālās izglītības skolotāja kvalifikācija Bursos
- apgūti A kursi par darbu ar dažādām speciālajām vajadzībām kopumā
- A bursos apgūts atsevišķs speciālās izglītības aspekts
- profesionālās tālākizglītības ietvaros nav apgūti iekļaujošās/speciālās izglītības jautājumi

Vadības viedoklis

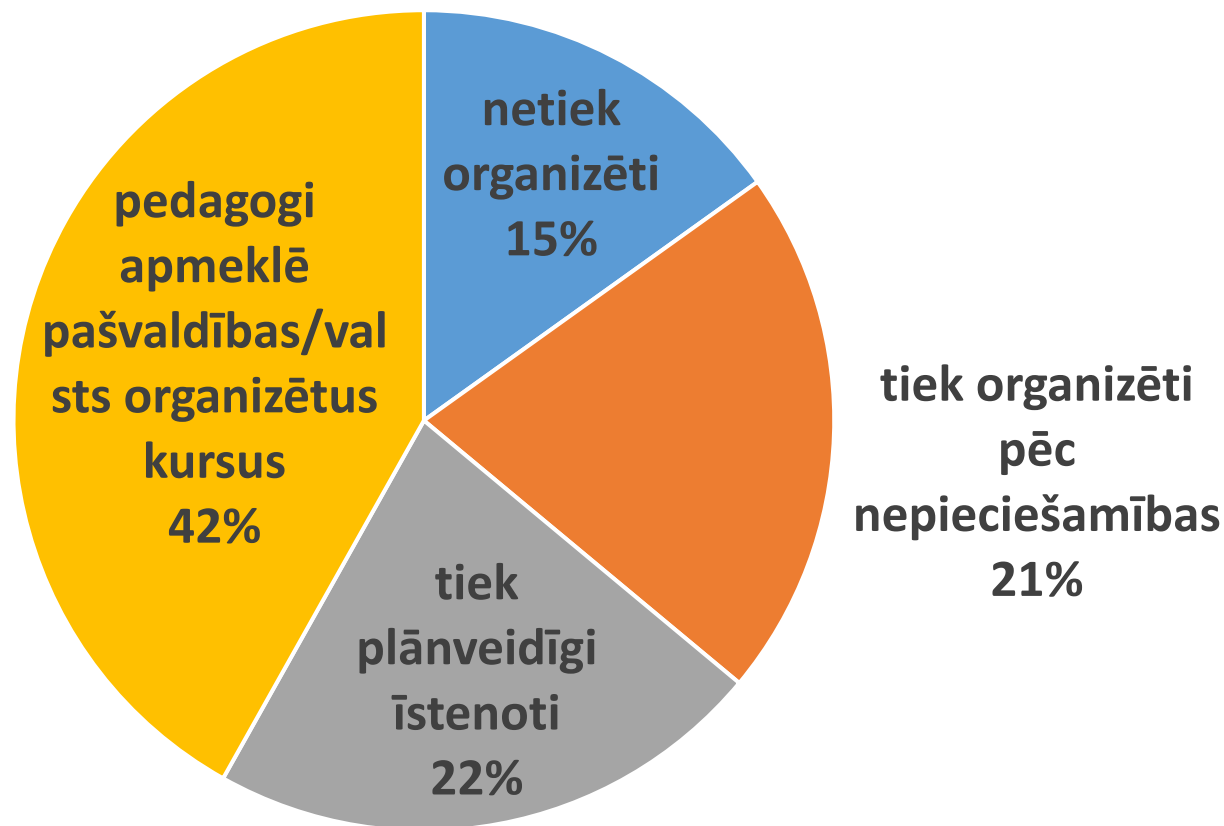

- nav kvalifikācijas darbam ar speciālajām vajadzībām
- profesionālā pilnveide darbam ar speciālajām vajadzībām
- speciālās izglītības pedagoga kvalifikācija

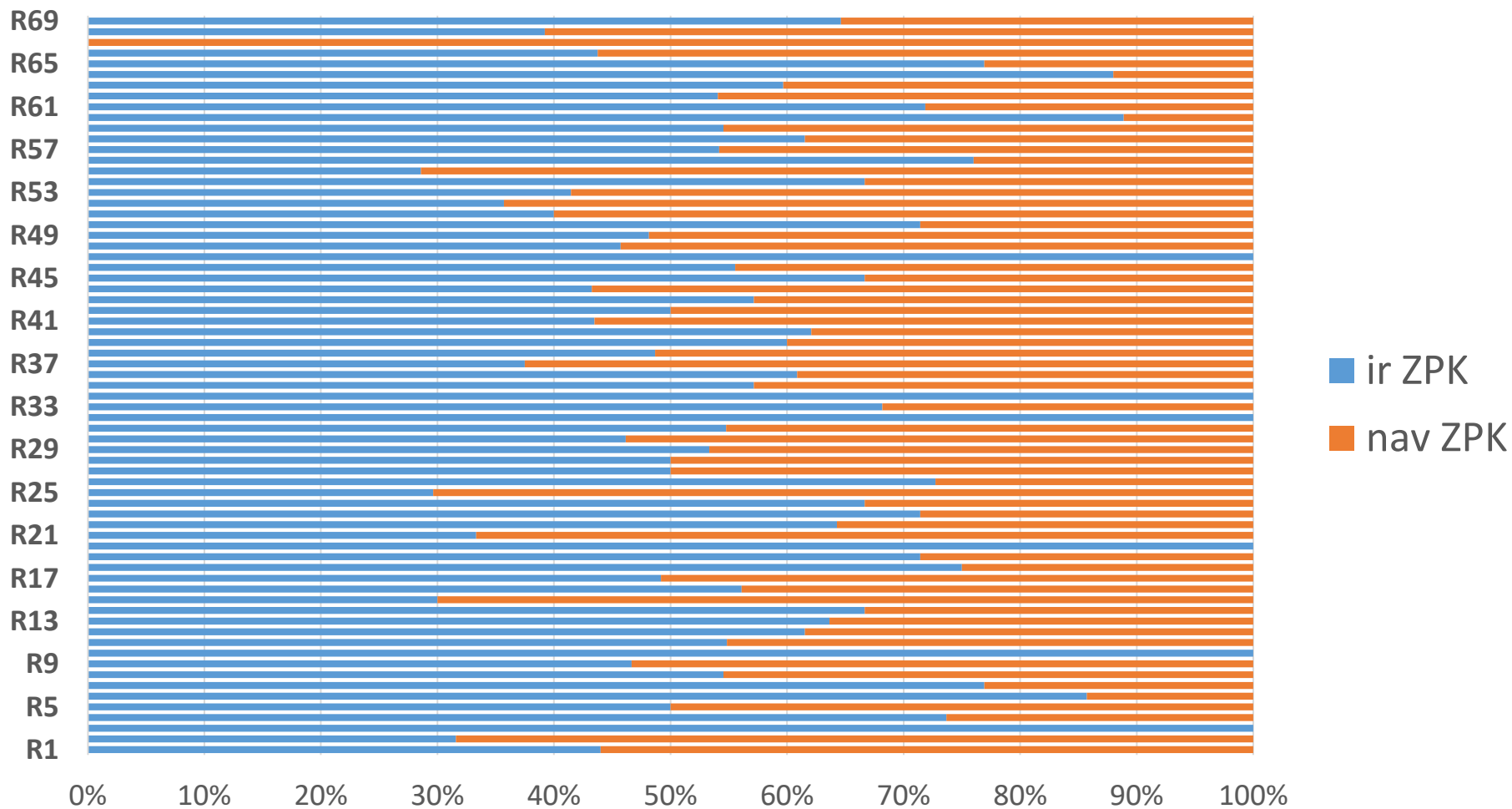
Neformālā profesionālā pilnveide attiecībā uz iekļaujošo izglītību

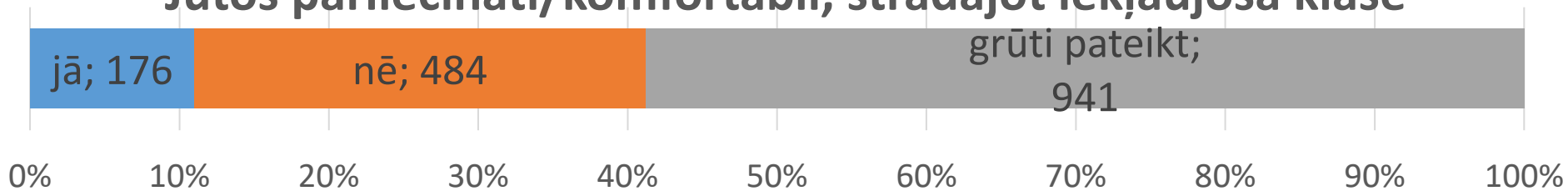
Profesionālās pilnveides pasākumi darbam iekļaujošā vai speciālā izglītībā

Respondentu zināšanas, prasmes kompetences darbam iekļaujošā klasē

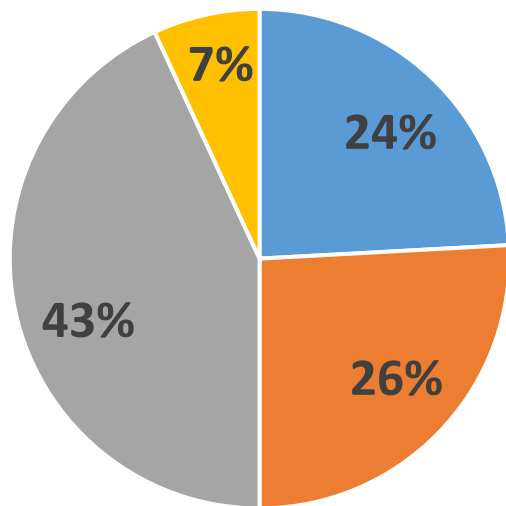
Jūtos pārliecināti/komfortabli, strādājot iekļaujošā klasē

Tikai 10% pedagogu jūtas komfortabli strādāt iekļaujošā klasē!

ZPK pašnovērtējums iekļaujošai izglītībai

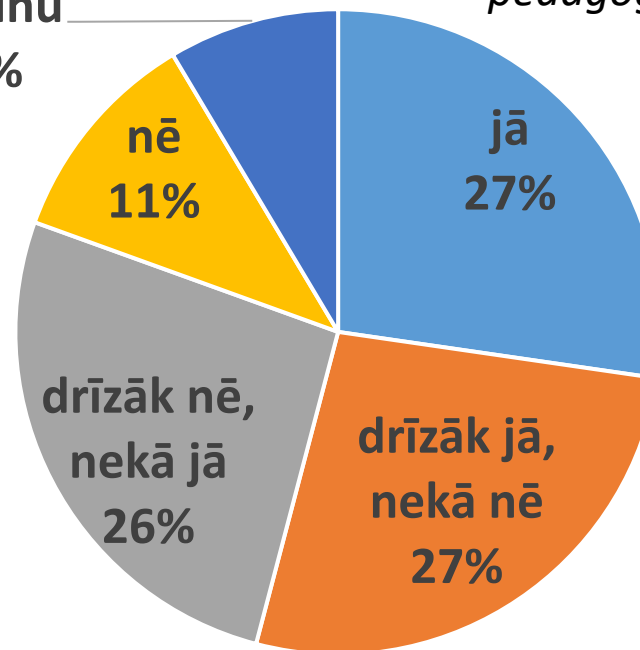
vadība

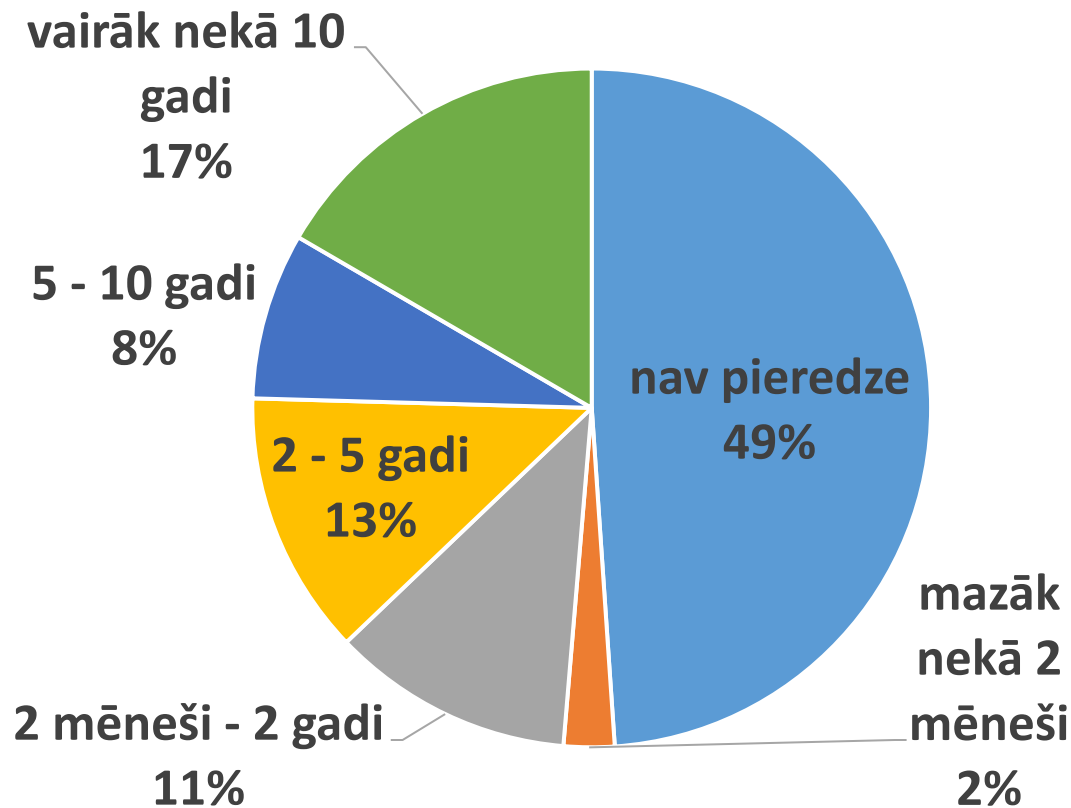
nezinu

9%

pedagogi

Pedagogu pieredze iekļaujošā izglītībā

Prasmju pašnovērtējums darbam iekļaujošā klasē

komunikācijas prasmes ar pieaugušajiem par bērna speciālajām vajadzībām (atbalsta personālu, administrāciju un vecākiem)	68%	prasmes sniegt instrukcijas klasē, kurā mācās skolēni ar speciālajām vajadzībām	58%
prasme veikt nepieciešamos sava darba uzlabojumus, izmantojot pašrefleksiju	66%	prasmes vērtēt skolēnu sasniegumus klasē, kurā mācās skolēni ar speciālajām vajadzībām	58%
prasmes apkopot un analizēt e-klases datus, izvērtējot skolēna grūtības mācību procesā	65%	prasmes efektīvi risināt nopietnus uzvedības pārkāpumus un/vai vardarbību iekļaujošā klasē	57%
prasme novērot skolēnus, kam ir kādas grūtības mācību procesā	65%	klasvadības prasmes klasē, kurā mācās skolēni ar speciālajām vajadzībām	57%
komunikācijas prasmes ar skolēniem, kam ir speciālās vajadzības	64%	prasmes veidot atgādnēs skolēniem ar speciālajām vajadzībām	57%
prasme, balstoties uz novērojumiem, identificēt skolēna, kam ir grūtības mācību procesā, stiprās un vājās puses	64%	prasme pielāgot mācību materiālus skolēniem ar speciālajām vajadzībām	56%
prasme ievērot līdzsvaru, atbalstot mācībās visus skolēnus, ne tikai skolēnus ar speciālajām vajadzībām	64%	prasme pielāgot mācību procesu skolēniem ar speciālajām vajadzībām	55%
prasmes risināt ētikas un tiesību jautājumus, kas tieši saistīti ar klases problēmām, ja klasē ir skolēni ar speciālajām vajadzībām	63%	prasmes sniegt skolēna raksturojumu IIPAP izveidē, identificējot stiprās un vājās puses	54%
prasmes apkopot un analizēt citus datus saistībā ar bērna attīstību	63%		

Visnepieciešamākā zināšanu pilnveide, lai strādātu iekļaujošā klasē

zināšanu pilnveide, kā pielāgot mācību procesu skolēniem ar speciālajām vajadzībām	983
sava priekšmeta zināšanu pilnveide	607
zināšanu pilnveide par bērnu speciālo vajadzību identificēšanu	600
zināšanu pilnveide par mācību sasniegumu vērtēšanu klasē, kurā mācās skolēni ar speciālajām vajadzībām	563
zināšanu pilnveide par atbalsta materiālu izstrādi skolēniem ar speciālajām vajadzībām	559
zināšanu pilnveide par instrukciju sniegšanas paņēmieniem klasē, kurā mācās skolēni ar speciālajām vajadzībām	469
zināšanu pilnveide par mācību procesa diferencēšanu	437

Nepieciešama prasmju pilnveide (TOP 7)

prasmes efektīvi risināt nopietnus uzvedības pārkāpumus un/vai vardarbību iekļaujošā klasē	575
prasme pielāgot mācību procesu skolēniem ar speciālajām vajadzībām	478
komunikācijas prasmes ar skolēniem, kam ir speciālās vajadzības	471
Prasme diferencēt mācību procesu	448
prasme ievērot līdzsvaru, atbalstot mācībās visus skolēnus, ne tikai skolēnus ar speciālajām vajadzībām	443
klasvadības prasmes klasē, kurā mācās skolēni ar speciālajām vajadzībām	408
prasme pielāgot mācību materiālus skolēniem ar speciālajām vajadzībām	388

Kompetenču pašnovērtējums darbam iekļaujošā klasē

apzināti meklēt palīdzību, ja tā ir nepieciešama, uz klausīt padomus	75%
nepārtraukti mācīties, apgūt jaunas metodes, paņēmienus	74%
rīkoties emocionāli inteliģenti ikdienā un nestandarta situācijās	72%
savlaicīgi identificēt skolēnu grūtības mācību procesā	71%
piemērot skolēnam atbalsta pasākumus	69%
izmantot mācību procesā iegūstamos datus, lai pieņemtu lēmumu par bērnam nepieciešamo specializēto izpēti	65%
strādāt atbalsta komandā, komunicējot ar vecākiem par bērna speciālajām vajadzībām	64%
balstoties datos, izvērtēt skolēnam piemēroto atbalsta pasākumu rezultativitāti savā mācību priekšmetā	63%
uzņemt līderību mācību procesā un ārpus tā (piem., veicot konsultanta, eksperta, mentora uzdevumus), atbalstot citus kolēģus	63%
organizēt iekļaujošu un atbalstošu mācību procesu	61%
strādāt atbalsta komandā, izstrādājot IIPAP	61%
izstrādāt rekomendācijas IIPAP savā mācību priekšmetā, balstoties uz speciālistu (psihologa, logopēda, ped. med. komisijas) sniegtajām rekomendācijām, skolēna stiprajām, vājajām pusēm, apkopotajiem datiem.	58%

Nepieciešama kompetenču pilnveide (TOP 5)

organizēt iekļaujošu un atbalstošu mācību procesu	652
nepārtraukti mācīties, apgūt jaunas metodes, paņēmienus	529
savlaicīgi identificēt skolēnu grūtības mācību procesā	523
izstrādāt rekomendācijas IIPAP savā mācību priekšmetā, balstoties uz speciālistu (psihologa, logopēda, ped. med. komisijas) sniegtajām rekomendācijām, skolēna stiprajām, vājajām pusēm, apkopotajiem datiem.	430
piemērot skolēnam atbalsta pasākumus	389

Iekļaujošo izglītību īsteno pedagogi savā ikdienas darbā (nevis atbalsta speciālisti)

- Izšķiroša ir pedagogu attieksme un profesionalitāte;
- Prioritāra ir pedagogu profesionālās kompetences stiprināšana, koncentrējoties uz specifiskām prasmēm strādāt iekļaujošā klasē (prasmes sniegt skolēna raksturojumu individuālo plānu izveidei, identificēt mācīšanās vajadzības, vērtēt, lietot efektīvu klasvadību, diferencēt un pielāgot mācību procesu);
- Nosakot prasmes strādāt iekļaujošā klasē kā obligātu pedagogu kompetences komponentu, tiek paaugstinātas prasības pedagogu izglītībai (vai/kā tas ir salāgojams ar darba samaksu?)

Izglītības iestāžu vadītāju galvenās grūtības, nodrošinot iekļaujošo izglītību

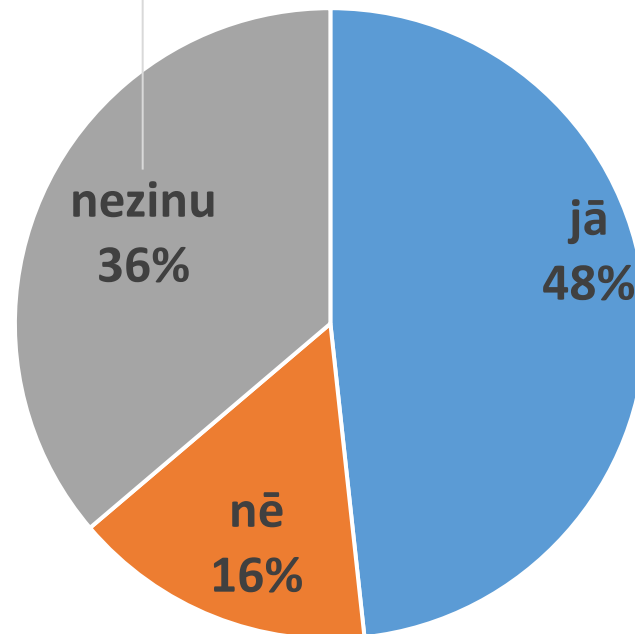

Ko skolotāji sagaida no skolas administrācijas?

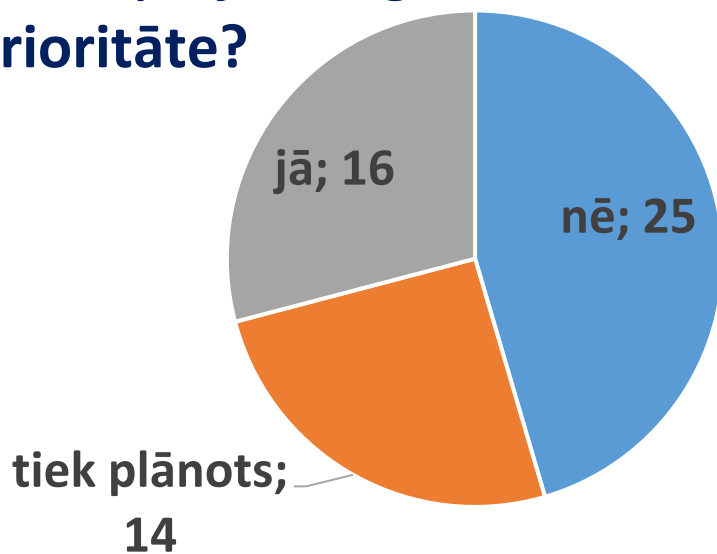
- Papildus personāla nodrošināšanu (skolotāja palīgs, asistents, psihologs, sociālais, speciālais pedagogs, piesaistīts konsultants par konkrētām problēmām)
- Tālākizglītības iespējas
- Skolotāju tiesību nodrošinājumu (atbalstu risinot ētikas un tiesību jautājumus)
- Laicīgas informācijas sniegšanu par bērniem ar speciālajām vajadzībām
- Sadarbības nodrošināšanu un konsultācijas no atbalsta personāla, speciālistiem (mērķtiecīga darba plānošana, palīdzību Individuālu atbalsta plānu izstrādes procesā, metodisko materiālu izstrāde, kopīgs darbs ar atbalsta personāla komandu, atgādņu veidošana, u.c.)
- Iesaiste lēmumu pieņemšanā par bērniem ar speciālajām vajadzībām, gadījumu kontrole
- Speciālo izglītības programmu licencēšana
- Mentora nodrošināšana iekļaujošajā un speciālajā izglītībā
- Materiāltehniskos resursus, finansiālo, emocionālo un organizatorisko atbalstu pedagogam (papildus samaksa)

Vai skolā būtu īstenojama iekļaujošā izglītība (2019!)?

pedagogi

vai iekļaujošā izglītība ir skolas prioritāte?

Rīgas skolotāji uzskata, ka vislielākā mērā skolā būtu iekļaujami skolēni ar mācīšanās traucējumiem

Līderība iekļaujošai izglītībai

- Skolas kultūra veido kontekstu, kurā attīstāma iekļaujoša līderība, jo iekļaujošai izglītības īstenošanai ir nepieciešama visas kopienas, nevis atsevišķu speciālistu, iesaiste;
- Iekļaujošā izglītība kā līdzdalības prakse, nevis specifisku uzdevumu pārdale;
- Fokuss uz sasniedzamajiem rezultātiem un mācību procesa kvalitāti iekļaujošas izglītības kontekstā pieprasa priekšstatu maiņu par šiem jēdzieniem.